

19. tétel – Népköltészet

Irodalom szóbeli

- A népköltészet nagyon fontos eleme a magyar kultúrának. Sok vita folyt arról, hogy vajon beletartozik-e az irodalom / művészet kereteibe. (Ez kevésbé egyértelmű, mint pl. a népzene, népies képzőművészet, néptánc kérdése; melyeket egyértelműen művészetekként kezelünk.)
- Hogy irodalom-e a népköltészet, nehéz eldönteni; hiszen **ezeknek a műveknek nem ismerjük a szerzőjét, funkciójuk, formájuk, képi világuk sem mindig az, mint egy klasszikus versnek.**
- Másrészt viszont mondhatjuk, hogy a népdalok / népballadák **olyan költői képeket használnak, melyek miatt irodalmi művekként is megállják a helyüket.**
- Ezért mondjuk, hogy az **irodalom határterületén állnak.**

A népiesség kérdésének története:

- A nép ajkán élő költészet már az ősidőktől fogva létezik; de az irodalom hosszú ideig nem számolt vele
- Először Csokonai Vitéz Mihály használt verseiben népies formát (Szegény Zsuzsi a táborozáskor), ezzel jóval megelőzve a korát (1800 körül)
- A romantika korában lett fő kérdés és téma a népiesség. Petőfi és Arany János népies témában és formában írtak; Erdélyi János kezdte el ebben a korban összegyűjteni a népdalokat.
 - ➔ Rájöttek, hogy többek közt a népköltészet, az ősi hagyományok azok, melyek összekötik a magyarokat egymással, a múltat a jelennel.
 - ➔ Petőfi írja Aranyának: „A népköltészet az igazi költészet” (- az irodalom tárgykörébe kell vennünk.)

Népi irodalmi műfajok:

- népmese (pl. Csillagszemű juhász, Világszép nádszálkisasszony, stb.)
- népballada (pl. Kőműves Kelemenné, Kádár Kata, stb.)
- **népdal**

A népdalok jellemzői:

- műfajuk: dal (egynemű érzéseket fogalmaz meg dallamos formában)
 - Mindig **hangsúlyos verselésűek** (ősi magyar forma)
 - Az **élet szinte minden területét** feldolgozzák (bortal – mulató; katonadal; munkáról – aratásról – szüretéről szóló dalok; szegénységről szóló dalok; siratóénekek; csúfolódók; ünnepek; szerelmi dalok; stb.)
 - Funkciójuk: az **érzelmek kiéneklése**, tapasztalatok átadása, szokások őrzése
 - Őrzik a nyelv ősi formáit – **nyelvjárási szavak** vannak bennük
 - **Szájról szájra** terjednek (területenként lehetnek eltérések ugyanabban a népdalban)
 - Tanulságok, mindennapi problémák, élethelyzetek – **nincs bennük eltúlzott romantika**; nem kitalált és cifrázott, túlbonyolított történetek, hanem a **valóságból, megtörtént esetekből, élő problémákból** merítenek. pl. *Varga Julcsa mezítláb a réten / Sajnálja a cipőjét felhúzni / Garzó Péter nem vesz többet neki*
 - **költői képek:**
- érthető, letisztult hasonlatok**
sok ismétlés (a dallamra éneklés miatt) – nyomatékosítást és visszatérést is jelent
metaforák pl. *angyalom*,
rózsám, violám – a virágmotívum az egyik legősibb magyar motívum, már az Ómagyar Mária Siralomban is szerepel (Virágnak virága)
galambom – a madár mindig a szabadság, gondtalanság, boldogság metaforája.

Szerelmi téma:

sokszínű, változatos témák: vágy, udvarlás, kapcsolat, csalódás, házasság, fájdalom, boldogság, házasságtörés, ...

Tavaszi szél:

- egyik legismertebb népdalunk; csaknem minden területen éneklük
vízet áraszt	utat szárazságot
(árvíz)	(szárazság)
- területenként változó lehet a szöveg – attól függ, hogy mi jellemző tavasszal az adott térségre
- Vágy a szerelemre + beteljesedés
 - Tavasz: újjászületés, szerelem (évszakszimbólum)
 - madár – metafora (minden ember) – gondtalanság, szabadság
 - virágom, virágom – refrén, ismétlés; virágmotívum, metafora.
 - Nyelvjárási szavak, kifejezések („*ingemet; kivel világból kimehetsz*”)

Azt gondoltam, eső esik

felelgető, párbeszédes helyzetdal

szakítás – fájdalmas téma (az egyik fél szakítani akar, a másik nem. A vége arra utal, hogy talán mégis együtt maradnak.)

„mind így voltak, kik így jártak, / mind megengedtek egymásnak” - bölcsesség, élettapasztalat, beletörődés
(nincs túlzott romantika)

eső – *könny* metafora

nyelvjárási szavak – kifejezések („*onnant ver*”; „*megengedtek egymásnak*”)

Napot is szeretek

szerelmi vallomás, teljes boldogság

„szeretlek, szeretlek mint a lány kenyeret” - egyszerűségében is sokatmondó és érzékletes hasonlat! - érthető, letisztult költői kép – (nem túlcifrázott romantika)

nap – hold – csillag ősi népi motívumok – metaforák

„*mi vagyunk a rózsák*” – virágmotívum - metafora

A csitári hegyek alatt

Mindennapi életből vett történet – nem bonyolult vagy szépített romantika

„Kitörted a kezedet” → ezért kell elválniuk egymástól.

2 értelmezés: 1. tényleg kitörte a kezét – nem tud dolgozni, nem házasodhatnak össze – mindennapi problémák

2. a kéztörés csak jelképes, a megcsalást jelenti. A kéz alapból a hűséget jelképezi (megkéri a kezét, kezét ad valamire, stb.); a kézzel kapcsolatos negatív kifejezések a

hűtlenséget jelentik (pl. *hűtlenség*), a *hű* balkézből származik a gyerek).

Kisangyalom: kedveskedő metafora

Madár, galambom – metaforák szabadság, gondtalanság

utolsó kép: a virágok egybe hajlanak – összetartozást jelenti. Gyakori népi motívum, pl. Kádár Kata balladája (Kádár Katát és a kedvesét elválasztották, ebbe mindketten belehaltak; sírjukon a két szál virág egybehajlott.)

Hol jártál az éjjel cinegemadár

vidám, hetyke hangnem; madár + virágmetafora

házaságtörés témája - ugyanúgy beletartozik a népi/szerelmi témába – a mindennapi életbe, ha nem is volt minden családban. A régi időkben nagyon sok szerelem nélküli házasságot kötöttek. A nép életében ugyanúgy sokszor a szülők rendezték el a házasságot anyagi megfontolásból. Ilyen esetekben sokszor házasságon kívül keresték a szerelmet a boldogtalan házasságban élők.